ከውል ውጭ ሃለፊነት

አዘጋጅ ታይሉ ለማ

ሚያዚያ 2016

የስልጠናው አላማ

- ከውል ውጭ ሃፊነት ድንጋጌዎችን ማስታወስ
- ከውል ውጭ ሃላፊነት ድንጋጌዎች ምንጫቸውን ለይቶ ማስቀመጥ
- ከሌሎች ህጎች ጋር ያላቸውን አንድነት እና ልዩነት ለይቶ ማስቀመጥ አተገባበራቸውን ማየት

Extra/Non contractual liability ከውል ውጭ ስለሚደርስ ሃላፊነት ይዘት

- interests, which are protected by the Constitution and other laws,
- awarding compensation to the victim
- those interest are violated
- ordering restitution or injunction

protected Right

Personal Security :- As per article 16 of the FDRE Constitution, everyone has the right to protection against bodily harm

Interest in property:- As per article 40(1) of the FDRE Constitution, every Ethiopian citizen has the right to the ownership of private property. This right includes the right to acquire, use and dispose of such property by sale or bequest or to transfer it otherwise

-----cont

Economic Interest As per article 41(1) of the FDRE Constitution, Ethiopian has the right to engage freely in an economic activity and pursue a livelihood of his choice anywhere within the national territory

Reputation and privacy The FDRE Constitution recognizes every one‟s reputation and privacy under articles 24 and 26 respectively. Accordingly, under article 29(6) of the same, limitation on the right of thought, opinion and expression are put where these rights go against honors and reputation of individuals.

Non-contractual liability law vs Contractual law

Extra contractuale

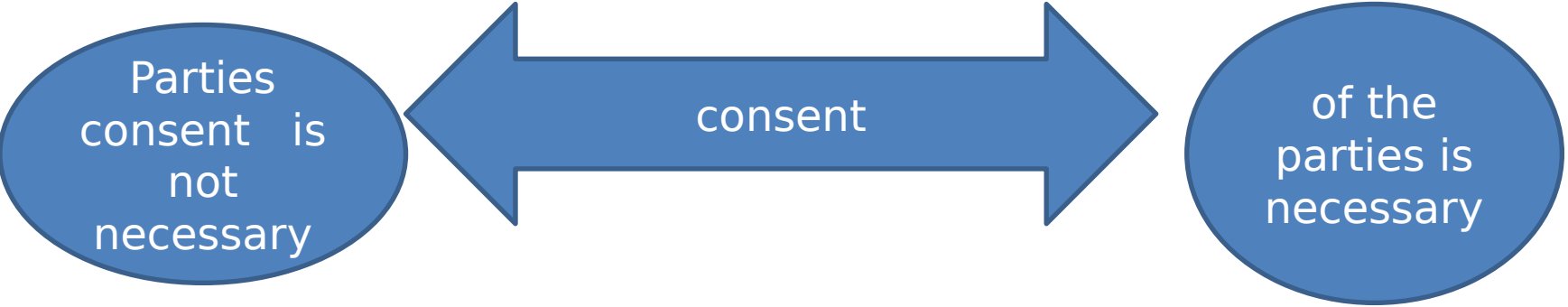
Emanate from the law

Source of obligation

contract law

Emanate from the agreement made between the parties

Non-contractual liability law vs Contractual law

Non-contractual liability law vs. criminal law

doer
to pay
compensation to the victim or be ordered to restitute the thing she has taken away from the victim
primary
*function to provide of redress for individuals who

wrongs

wrong doer may end up in jail or be punished with fine or both
*function to protect the interests of the public

Non-contractual liability law vs. criminal law

Parties

The victim and the offender who are civilians.

The offender and the state, through the public prosecutor.

Non-contractual liability law vs. criminal law

purposes

to obtain compensation for the loss sustained by the plaintiff

punish a person who has been duly tried and convicted of a criminal offence..

ከውል ውጪ ሃላፊነት ምንጮች
Source extra contractual liability

- ጥፋትን መሰረት ያደረገ ሃላፊነት Based on fault
በራሱ ጥፈት አንድ ሰው ጉዳት በሌላ ላይ ካደረሰ ለዚሁ ጥፋቱ ሃለፊ ነው 2026 (1)

- ጥፋት ሳይኖር ሃለፊነት strict liability 2026 (2) አንድ ሰው ጥፋት ሳይኖረው ሃለፊነት የሚሰውድበት ሂደት ነው

- ለሌላ ሰው ተግባር ሃላፊ መሆን vicarious liability 2026 (3)

- ጥፋትን መሰረት ያደረገ ሃላፊነት Based on fault

የሞያ ጥፋት Professional Fault (2031)

የመጉዳት ሃሳብ Intent to Injure (2032)

ስልጣን አላግባብ መጠቀም Diversion of power [2033]

የመብት አላማ /እቅድ አለመቀም Purpose of Rights (2034) ቁጣባ ሳታደርግ ንብረትክን አባክንክ ተብሎ ሃለፊ አይሆንም

ሕግን ስለ መጣስ Infringement of Laws (2035)
ህግን አለማወቅ ከተጠያቂነት አያድንም

- ጥፋትን መሰረት ያደረገ ሃላፊነት Based on fault

የበላይ ትዕዛዝ Chain of Command (2036)

ውል አለመፈጸም Non – Performance of a contract (2037)

የሌላን ሰው ነፃነት መንካት Interference with the Liberty of another (2040)

በሌላ ሰው ቤት ወይም መሬት ስለመግባት Trespass To Person 2053

ስም ማጥፋት Defamation (2044)

- ጥፋትን መሰረት ያደረገ ሃላፊነት Based on fault

የባልና ሚስት መብት ስለመንካት Injury to the Right of Spouses (2050)

የማስተማር እና የመጠበቅ ግዴታ Duty to Educate and Supervise (2052)

ስልጣን አላግባብ መጠቀም Diversion of power [2033]

power emanate from

- law
- The decision of a court
- guardian
- Liquidator

የበላይ ትዕዛዝ Chain of Command (2036)

የበላይ ትዕዛዝ ቢኖርም ትዕዛዝ ተቀባዩ አጥፊ የሚሆነው

ትዕዛዝ ሰጪው ስልጣን ችሎታ እንደሌለው እያወቀ
superiority should be in authority not in rank

የስራው ህጋዊ እንዳልሆነ እያወቀ aware of the illegal nature of the order

የወንጀል ድረጊት መሆኑን እያወቀ the subordinate is aware of the criminal nature

ትዕዛዝ ተቀባዩ ጥፋት የለበትም
possibility for the subordinate not to be at fault

ጥብቅ በሆነ መንግስታዊ ትዕዛዝ ወታደራዊ ሥነ ምግባር

በታዘዘው ትዕዛዝ ለመከራከር ወይም የታዘዘውን እንጂ ሌላ ነገር ለማድረግ የማይችል ከሆነ

የታዘዘውን ሰርቶ ከሆነ ጥፋት የለበትም

ጥፋት ሳይኖር ሃላፊነት ማስከተል

Liability Irrespective of Fault

Strict Liability (2066-2089)

ሃላፊነት ሚኖርበት/አጥፊ ነው ሚያስኘው

- Liability for the types of activities
- የራሱን /የሌላውን ሃብት

ሊደርስ ከሚችል አደጋ ለማዳን

ሲከላከል

* ሌላ ሰው ላይ ሆን ብሎ ጉዳት ያደረሰ ሲሆን

*ጉዳት በደረሰበት ሰው ጥፋት /ጉዳት የደረሰ ካልሆነ

በመኪና በሞተር ተሸከርካሪ የሚደርስ ጉዳት ሃለፊነት 2081

- የመኪናው ባለቤት የሆነው ሰው መኪናው ለሚያደርሰው ጉዳት ሃለፊ ነው2081
- የመኪናው ጠባቂ /ለግል ጥቅሙ የወሰደ ሰው መኪናው ለሚያደርሰው ጉዳት ሃለፊ ነው 2082

- መኪናው አደጋ አድርሶ ከሆነ
- መኪናው እንዲያንቀሳቅስ በተፈቀደለት ሰው ሆነ ባልተፈቀደለት ሰው ተንቀሳቅሶ አደጋ /ጉዳት ካደረሰ

- መኪናውን ለግል ጥቅሙ ሲገለገልበት ከሆነ
- መኪናው በእጁ በሚገኝበት ጊዜ

በመኪና በሞተር ተሸከርካሪ የሚደርስ ጉዳት ሃለፊነት

- መኪናውን ስለ ባለቤቱ ወይም ስለ ሌላ ሰው ታዞ የሚሰራ ሰው ኃለፊነት ነጻ ሚሆነው 2082(2)

- መኪናውን እያንቀሳቀሰ ያለው ለባለቤቱ አገልገሎት ለመስጠት ወይም ባለቤቱ ለፈቀደለት ሌላ ሰው ከሆነ
- መኪናውን በሚያንቀሳቅስበት ጊዜ በራሱ አጥፊ ካልሆነ

ከሃላፊነት ውጭ ስለመሆን Defenses or justifications for strict liability 2086

የመኪናው ባለቤት ከሃላፊነት ነጻ ሚሆነው

- አደጋው በደረሰ ጊዜ መኪናው የተሰረቀበት መሆኑን ማስረዳት ከቻለ 2081(2)
- መኪናውን ለሌላ ሰው ለግል ጥቅሙ እንዲገለገልበት ሰቶ በእጁ የሌለ ጊዜ ጠባቂው እጅ ባለበት ወቅት 2082 (1)
- መኪናውን እንዲያሽከረክር ትዕዛዝ ሰቶ ታዛዡ ጥፋት ምክንያት ጉዳት ከደረሰ 2082(2)
- አደጋው የደረሰው ከተበዳዩ /ከተጎጂው ጥፋት የተነሳ ከሆነ በከፊል ወይም በሙሉ ከሃለፊነት ነጻ ሊሆን ይችላል 2087 (2)
- ጥቅም ሳየኖረው መኪናውን ለሌላ አካል እንዲገለገልበት ከሰጠ በሚደርሰው ጉዳት ጥፋት ከሌለበት የመኪናው ባለቤትም ሆነ ጠባቂም ሃለፊነት የለበትም2089(2)

የሚኪና ጉዳት ካሳ

የመኪናወ ባለቤት ተገዶ የሚከፍል ሲሆን 2083 (1)/(2)

- ጠባቂ የነበረውን ሰው በኪሳራ አከፋፈል ሊጠይቀው ይችላል
- እርሱ ካለጠፋ ወይም እርሱ የሚያስተዳድረው ሰው ካላጠፋ በስተቀር ሙሉ ኪሳራ ከጠባቂው ላይ የመጠየቅ መብት አለው

የተሸከርካሪ ግጭት2084

የተሸከርካሪዎች ግጭት ሲከሰት

- ተሸከርካሪዎቹ አንዱ በአንዱ ላይ አደጋ እንዳደረሰ ይቆጠራል
- የተሸከርካሪው ባለቤት ወይም ሃላፊነት ከጠቅላላው ጉዳት ያለበት ግማሽ ይከፍላል
- አደጋው የደረሰው በግማሽ ወይም በጠቅላላው በአንደኛው መኪና ስህተት መሆኑ ከተረጋገጠ ሙሉ ሃላፊነት ያስከትላል

Case

አቶ ታሪኩ ብዙ ንብረትነቱ የ ቶታል ነዳጅ ማደያ የሆነ ቦቴ መኪና ይዘው ወደ አዲስ አበባ እየገቡ አዲሱ ገበያ ላይ ሻይ ቡና ለማት መኪናውን አቁመው ገባ እንዳሉ ረዳቱ መኪናውን ቦታ ለማስያዝ አስጠጋለው ሲል ነዳጅ በከፍተኛ ሁኔታ በመስጠቱ መኪናወ ከቁጥጥር ውጪ ሆኖ ታክሲ ለመሳፈር በቆሙ እግረኞች ላይ ጉደት አደረሰ የመኪናወን ከቁጥጥር ውጪ መሆኑን የተመለከቱ ታክሲ ሹፌሮች እራሳቸውን ለማዳን መኪናቸውን አስነስተው ሲንቀሳቀሱ አራት ታክሲ እርስ በእርሳቸው ተጋጩ ሃላፊነት እና የጉዳት ባህሪው ከ ጥፋት ሳይኖር ሃላፊነት ጋር ምን አይነት ድንጋጌዎች ላይ ይወድቃል ለደረሰውስ ጉዳት ተጠያቂ ማነው

ከላይ በቀረበው ጉዳይ እያንዳንዳቸው ምን አይነት ድንጋጌ በመጥቀስ የመከራከሪያ ነጥብ ሊያነሱ ይችላሉ

በሌላ ሰው ተግባር ሃላፊ ስለመሆን VICARIOUS LIABILITY

Liability imposed on one person for the wrong doing of another.

*parents are liable for the wrongs done by a minor child 2124

*The state is liable for its civil servants and employees acts 2126

*bodies corporate are liable for their representatives, agents or paid workers act.2129

*The managing editor of the newspaper, the printer of the pamphlet or publisher of a book is liable for defamation committed by the author of the printed text.2135

የድንጋጌው ምክንያታዊ አስፈላጊነት Rationales of the law

ትክክለኛ ስነ ጽባይን ለመቆጣጠር control test

አሰሪዎች የሰራተኞቻቸውን ስነ ምግባራዊ ባህሪ በአግባቡ ተቆጣጥሮ ስራቸውን ለግለሰብ ሆነ ለማህበረሰቡ ተገቢውን አገልግሎት እንዲሰጡ ማስቻል በሌሎች አካል ላይም ሆነ ንብረት ላይ ጉዳት እንዳይደርስ ተገቢውን ጥንቃቄ እንዲያደርጉ ማስቻል

የድንጋጌው ምክንያታዊ አስፈላጊነት Rationales of the law

ትክክለኛ ስነ ጸባይን ለመቆጣጠር control test

ቤተሰብ ወይም አሳደጊ የልጆቹን ስነ ምግባራዊ ጸባይ ክትትል በማድረግ ትክክለኛውን ስነ ምግባር እና ጸባይ ይዘው እንዲያድጉ እንዲሁም ከማህበረሰቡ ጋር በሚኖራቸው ማህበራዊ ግንኙነት መልካም ስነ ምግባር እንዲይዙ በግለሰብ ላይ ሆነ በማህበረሰብ ላይ በእነሱ ድረጊት ጉዳት እንዳይደርስ ቤተሰብ ወይም አሳዳጊ ተገቢውን ክትትል በማድረግ እንዲያሳድግ ታሳቢ ያደረገ ነው

የድንጋጌው ምክንያታዊ አስፈላጊነት Rationales of the law

Analogy with causation

መንግስት ወይም አሰሪዎች እንዲሁም ደርጅቶች በሰራተኞቻቸው በሶስተኛ ወገን ላይ ጉዳት እንዳይርስ ማረጋገጥ እንዳለባቸው ደርሶም ሲገኝ ሃለፊነቱን እንዲወስዱ የሚያደርግ ድንጋጌ ባህሪ ነው

የድንጋጌው ምክንያታዊ አስፈላጊነት Rationales of the law

Deep pockets

ባለሀብቶች ከተጎጂው አንጻር ለተጎጂው በጉዳቱ ያጣውን ለማካካስ የሚያስችል ጥበቃ የሰጠ ድንጋጌ ነው

የድንጋጌው ምክንያታዊ አስፈላጊነት Rationales of the law

Economic and moral consideration

በሚሰራው ስራ ለትርፍ የሚንቀሳቀስ አካል ከሚሰረው ስራ ትርፍንም ጉዳቱንም የመቀበል ሃሳብ አለው ተብሎ ይገመታል ይህ ለትርፍ የሚንቀሳቀስ አካል በሚሰረው ስራ በሌላ ላይ ለሚያደርሰው የንብረትም ሆነ የስነ ልቦና ጉዳት ሃላፊነት እንዲወስድ የሚያስችል ድንጋጌ ነው

ጉዳት Damage

It is a harm or injury caused to a person's legitimate interest.

ጥቅም Interest

- material (pecuniary)
- moral (non pecuniary)

material damage and moral damage.

Material damage is a damage which affects the person's pocket,

moral damage. harm to his moral interests affects his feelings or emotions.

material damage into intangible material interest and intangible material interest.

Damage is a prerequisite for compensation. 2092 and 2102(2)

proof of the existence of damage is a mandatory requirement for the plaintiff to claim compensation

proving the existence and the extent of liability are cumulative mandatory requirements in an action for compensation in extra-contractual liability law.

ከውል ውጭ ሃላፊነት የደረሰ የጉዳት ካሳ ለማግኘት

- የደረሰ ጉዳት መኖሩን ማሳየት
- የደረሰው የጉዳት መጠን ማሳየት ይጠበቃል

Material damage

Present Material Damage

- በከሳሽ በኩል ወዲያወኑ ያለው ሃብት ዋጋ ማጣት ወይም መቀነስ የሚያስከትል ሲሆን
  The value of the plaintiff‟s assets is diminished
- በደረሰው ጉዳት ተጨማሪ ሃላፊነት ተጨማሪ ገንዘብ ጉዳቱን ወደቀደመ ቦታ ለመመለስ ሊያወጣ ይቻላለል ለተገጨው መኪና ማስጠገኛ
  Increment or creation of a liability addition to the money he paid out of his pocket to repair his damaged

ወደፊት ሊከሰት የሚችል ጉዳት
Future Material Damage

ወደፊት የሚገለጥ ጉዳት ውሳኔ በሚሰጥበት ጊዜ ሊለይ የማይችል የጉዳት አይነት ነው

The damage that is going to occur in the future

future damage was not present at the time of a judgment,

- compensable without waiting for it to materialize provided that it is certain to occur.
- Ñ<Ç~ □ ¨<Ö?ƒ □□እስኪያመጣ ሳይጠበቅ ለተጎጂው ካሳ የሚከፈልበት ሂደት ነው
- መጪን ጉዳት ለመገመት በከፍተኛ ሁኔታ አስቸጋሪ ነው
- ¾›”M Ñ<Çƒ u¨<d’@¨< c¯ƒ Å“ u=SeMU qÃ„ ¨<Ö?~ Vƒ K=ÁeŸ}M Ã□‹LM ¨ÃU S<K< KS<K< K=É” Ã‹LM
- need of the victim for funds to cover his present expenses, the victim often cannot postpone his action until the final medical prognosis, 2142’2151

የስነ ልቦና ጉዳት Moral Damage

የስነ ልቦና ጉዳት ቁሳዊ ጉዳት የሚያስከትል ሳይሆን የተጎጂው ስነ ልቦና የሚገዳ ነው

It is non-pecuniary interest harm or injury inflicted to a person's feeling

- It is an injury caused to a person‟s
  - ክብር honor
  - ዝና ስም reputation
  - የግል ስሜት personal feelings of the victim

ከአንድ አይነት ከውል ውጪ የመጣ /የደረሰ ጉዳት በተጎጂው ላይ የንብረት ፣የአካል ፣የስነ ልቦና ጉዳት ይዞ ሊገኝ ይችላል

ቁሳዊ ጉዳት ላይ የካሳ ሁኔታ
Modes of Compensation for Material Damage

Pecuniary Compensation
በገንዘብ የሚተመን ካሳ 2090(1)

- በገንዘብ የሚተመን ካሳ compensation by means of money

Non-Pecuniary Compensation
በገንዘብ የማይተመን ካሳ 2090(2)

- ያልተለመደ በልዩ ሁኔታ የሚወሰን የካሳ አይነት ነው in exceptional circumstances.
- ወደነበረበት መመለስ Restitution
- የደረሰውን ጉዳት መጠገን reparation
- ድርጊቱን ማገድ injunction

ምሳሌ ፡-ስም ማጥፋት፣የንብረት ማብላሸት፤ያልተገባ ውድድር 2118 Article 2123

የካሳ መጠን Extent of Compensation

በገንዘብ ደረጃ የሚካሱ ካሳዎች የካሳው መጠን ከደረሰው ጉዳት እኩል ሊሆን ይገባል ይህም ከውል ውጪ ሃላፊነት የመጀመሪያው አለማ ተጎጂዎች ለደረሰባቸው ጉዳት ተገቢውን ካሳ እንዲያገኙ ነው **2090/2091**

እንደኢትዮጲያ ህግ ከጉዳቱ የበለጠ የሚጠየቅ ካሳ ሁኔታ የሌለ ሲሆን ከጉዳቱ ያነሰ ካሳ የሚጠየቅባቸው ሁኔታዎች ግን ይኖራሉ ዳኞች በርት ከጉዳቱ ካሳ መጠን በላይ ሊወስኑ ይችላሉ ::

equal to the damage caused to the victim

ካሳ ከጉዳቱ በታች የሚያደርጉ ልዩ ሁኔታዎች 2091

በበዳይ ጥፋት የካሳ ቅነሳ Compulsory mitigation 2098

*ጥፋቱ የደረሰው በከፊል በተበዳዩ ጥፋት ከሆነ የሚከፈለው ካሳ በከፊል ይሆናል

በርትህ መወሰን ችሎታ ጥፋት መሆኑን አለማወቅ Discretionary mitigation

ድረጊቱ ጥፋት መሆኑን መገመት የማይችል ከሆነ 2099፤ ጥፋት ሳያደርስ እራሱንና ሌሎቹን ለማዳን የተደረገ ድርጊት ከሆነ ፤ይደርሳል ያልተባለ ጉዳት ከደረሰ ፤ የበላይ ባለስልጣን ትእዛዝ ከሆነ ፤ሆን ብሎ ሳየሆን የራሱን የሌላውን ሃብት ከጉዳት ሲከላከል ለደረረሰ ጉዳት 2036፣2066፣2101፣2103 ካሳውን ዳኞች በርትህ ይወስናሉ

በተበዳይ ምርጫ የሚከፈል ካሳ Optional Mitigation

ተበዳዩ የደረሰበትን ጉዳት ያካክስልኛል ያለውን ቤት ፣እንስሳ እንዲሰጠው የፈለገ እንደሆነ 2074/2078/

የሰሃ ልቦና ጉዳት ካሳ Compensation for Moral Damage (Article 2116(3)

The immeasurability of one‟s feeling in money terms. So the principle of equivalence does not apply to moral damage. (proclamation no. 410/2004), minimum of one hundred thousand Ethiopian Birr የአእምሮ ንብረት ጥበቃ አዋጅ

ከውል ውጭ ሃላፊነት የይርጋ ጊዜ 2143

- ተበዳይ ጉዳቱ ከደረሰ በሁለት አመት ጊዜ ውስጥ ክስ የማቅረብ መብት ይኖረዋል
- የደረሰው ጉዳት በወንጀል የሚያስቀጣ የይርጋ ዘመኑ የበለጠ እንደሆነ ካሳ የመጠየቂያው ክስ በዚሁ በወንጀል ህጉ የይርጋ ዘመን ይሆናል

ጥያቄ በወንጀል ህጉ ጥፋተኛ ከተባለ ነው ወይስ ጥፋተኛ ካከልተባለስ በወንጀል ጥፋተኛ አለመባሉ የፍታብሔር ክሱን አያስቀረውም ግን ይርጋው ኬት ይጀምር ?

- አመሰግናለው